
УДК 37.013.42:613.71/.73:316.628

Ірина Сопівник,
доктор педагогічних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО- ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито роль педагога як важливого суб'єкта організації системи спортивно-оздоровчої діяльності з дітьми та молоддю. Виокремлено основні недоліки, які зумовлюють труднощі в організації педагогом системи спортивно-оздоровчої діяльності з дітьми та молоддю. Зазначено основні шляхи підготовки педагогів до організації спортивно-оздоровчої діяльності з дітьми та молоддю.

Ключові слова: спортивно-оздоровча діяльність, здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальна компетентність, відповідальне ставлення до власного здоров'я, підготовка педагогів, педагог, готовність до спортивно-оздоровчої діяльності.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Життя і здоров'я людини є основною цінністю, що задекларовано в основних нормативно-правових документах. Проте на сьогодні в Україні складається небезпечна ситуація із рівнем здоров'я населення, особливо дітей. За офіційними даними, в Україні щороку збільшується кількість дітей з інвалідністю в середньому на 0,5 %. Так, 1994 року загальний по-

© Ірина Сопівник

казник дитячої інвалідності становив 130 194 дитини, 1995 – 135 366, 1996 – 141 107, 1997 – 146 930, 1998 – 152 210, 2010 – 165 364, а на початок 2014 р. – більше 167 000. У Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів виокремлено чинники, що зумовлюють зростання кількості дітей з інвалідністю, зокрема різкий спад виробництва, розбалансування економічних відносин, зростання безробіття, зниження сукупного доходу сім'ї, руйнування інституту дитячих дошкільних закладів, зменшення доступності медичних послуг, погіршення екологічних умов тощо.

В умовах сьогодення зростають небезпеки інвалідизації населення у зв'язку з військовими діями на сході країни, терористичними актами та загрозами. За таких обставин поглиблюються загрози не тільки для фізичного здоров'я населення, але й психологічного, соціального та духовного.

Зважаючи на щорічне збільшення чисельності дітей з інвалідністю, загостренням загроз для здоров'я населення, необхідно реалізувати комплексну програму щодо збереження та покращення здоров'я населення, і в першу чергу – підростаючого покоління. Одним із важливих суб'єктів формування здорового способу життя дітей і молоді поряд із батьками, медичними працівниками є педагогічні працівники, зокрема соціальні педагоги.

Аналіз останніх публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Питання турботи про здоров'я дітей висвітлювали О. Андреева, М. Бердус, А. Васильчук, Л. Іващенко, Н. Пангелова, І. Работін, В. Солодянников, В. Сухомлинський, Л. Сущенко та інші дослідники. Різноманітні аспекти організації спортивно-оздоровчої роботи з дітьми та молоддю відображено у працях О. Бичук, А. Бондар, В. Горащук, А. Дубогай, С. Закопайло, І. Когут, С. Лапаєнко, В. Маринич, М. Набок та ін. Проблеми професійної підготовки соціальних педагогів висвітлені у працях І. Богданович, А. Горілого, М. Євтуха, А. Капської, І. Мигович, Л. Мішик, В. Поліщук та ін. Особливості підготовки соціальних педагогів до роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку розкрито у статтях О. Бартків, М. Здіховського, Л. Пундик, О. Пюри та ін.

Метою статті є обґрунтування шляхів підготовки соціальних педагогів до організації спортивно-оздоровчої діяльності із дітьми та молоддю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із найважливіших функцій соціального педагога, на наше переконання, є профілактика, що повинна бути спрямована на профілактику шкідливих звичок, захворювань, асоціальної поведінки. Значно легше попередити, не допустити розвиток певних відхилень у здоров'ї дитини, аніж потім їх лікувати. Саме тому основну увагу соціальному педагогу необхідно спрямовувати на організацію системи профілактичної роботи з дітьми та молоддю.

Відповідно до “Положення про психологічну службу системи освіти України” (2009) [1] соціальні педагоги входять до єдиної системи психологічної служби системи освіти. Пріоритетними у діяльності фахівців психологічної служби визначено питання формування здорового способу життя, відповідального ставлення за власний вибір, профілактики негативних явищ в учнівському середовищі. У Положенні зазначено основне завдання служби, що полягає у “сприянні повноцінному розвитку особистості вихованців, учнів, студентів на кожному віковому етапі, створенні умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку”.

Педагог навчального закладу, відповідно до Положення [1]: вивчає й оцінює особливості діяльності та розвитку вихованців, учнів і студентів, мікроколективу (класу чи групи), шкільного, студентського колективу в цілому, молодіжних і дитячих громадських організацій; досліджує спрямованість впливу мікросередовища, особливостей сім'ї та сімейного виховання, позитивного виховного потенціалу соціального середовища та джерела негативного впливу на вихованців, учнів і студентів; прогнозує на основі спостережень та досліджень посилення негативних чи позитивних сторін соціальної ситуації, що впливає на розвиток особистості вихованця, учня, студента чи групи; прогнозує результати навчально-виховного процесу з урахуванням найважливіших факторів становлення особистості; бере участь у формуванні навичок дотримання норм і правил поведінки, ведення здорового способу життя, сприяє попередженню негативних явищ серед вихованців, учнів, студентів.

Наказом Міністерства соціальної політики України від 25.05.2012 № 309 затверджено нову редакцію кваліфікаційної характеристики професії “Фахівець із соціальної роботи” [2]. У документі визначені завдання, обов’язки та кваліфікаційні вимоги до фахівців із соціальної роботи. Зокрема: сприяє охороні і захисту різних видів здоров’я населення; сприяє формуванню в громаді, мікрорайоні сімейних цінностей та засад відповідального батьківства; забезпечує здійснення соціального супроводу сімей з дітьми під час перебування у складних життєвих обставинах; установлює причини конфліктних ситуацій і відхилень, які спричинили асоціальні явища, розробляє комплекс заходів щодо їх усунення, зменшення негативного впливу на людське середовище; пропагує здоровий спосіб життя, норми поведінки й використання вільного часу, ефективні методи родинного планування і господарювання, виховання дітей, дбайливого ставлення до ветеранів та інвалідів, високі зразки етики й культури соціальних відносин.

Аналіз практики формування здорового способу життя школярів соціальним педагогом свідчить про наявність низки проблем. Здоровий спосіб життя розглядаємо як “якість, яка виявляється в дотриманні норм поведінки, що спрямовані на збереження фізичних і психічних сил індивіда, передбачає санацію і розвиток усіх систем людського організму” [3, с. 230]. Основними недоліками, які зумовлюють труднощі у формуванні відповідального ставлення до власного здоров’я соціальним педагогом, є такі:

1) недостатнє забезпечення фахівцями із соціальної роботи (станом на 2014 рік у містах відсоток забезпечення соціальними педагогами навчальних закладів складає в середньому по Україні 62,5 %, а у сільській місцевості – 33 %) [4, с. 169];

2) недостатня фахова підготовка таких працівників (відсутність соціально-педагогічної освіти);

3) неготовність (психологічна, методична) значної частини соціальних педагогів до формування здоров’язбережувальної компетентності школярів. Аналіз навчальних планів підготовки фахівців спеціальності “Соціальна педагогіка” свідчать про відсутність у більшості із них дисциплін, що формують знання та навички організації

системи здоров'язбережувальної роботи із дітьми та молоддю. Метою вивчення таких дисциплін, як "Валеологія", "Основи медичних знань", є ознайомлення студентів з основними медичними маніпуляціями та навчання правильного їх проведення, висвітлення причин виникнення, симптоматики та профілактики деяких соціально небезпечних, у т. ч. інфекційних захворювань, а також забезпечення підготовки до надання першої (долікарської) медичної допомоги у разі нещасних випадків і невідкладних станів. Навчальні дисципліни "Реабілітаційна педагогіка", "Корекційна педагогіка" спрямовані на особливості роботи з дітьми з певними психо-фізичними порушеннями;

4) недостатнє методичне забезпечення соціальних педагогів (діагностичним інструментарієм, технологіями соціально-педагогічної роботи) щодо формування відповідального ставлення до власного здоров'я;

5) невмотивованість соціальних педагогів до організації системи здоров'язбережувальної роботи із школярами (результати опитування соціальних педагогів загальноосвітніх шкіл свідчать, що 69 % із них вважають, що здійснювати здоров'язбережувальну роботу із школярами здебільшого повинні медичні працівники та батьки);

б) загальний низький рівень здоров'язбережувальної компетентності школярів та відповідального ставлення до власного здоров'я.

Беручи до уваги означені труднощі, вважаємо за доцільне виокремити основні шляхи підготовки соціальних педагогів до організації спортивно-оздоровчої діяльності із дітьми та молоддю, зокрема:

1. Формування у майбутніх соціальних педагогів системи знань про здоров'я (відповідно до Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей і молоді необхідно формувати такі складники знань:

– у фізичному плані: організм людини як біологічна система; фізіологічна діяльність організму; органи та системи життєзабезпечення, їхні функції та взаємодія; гігієна тіла; генетичне здоров'я; репродуктивне здоров'я; статеве виховання; охорона здоров'я; культура харчування; фізична гармонія тіла; профілактика венеричних хвороб і СНІДу;

– у психологічному плані: індивід, особистість, індивідуальність; мозок і психіка; емоції, свідомість, самосвідомість; оцінка, самооцінка; корекція, самокорекція; психічні процеси, стани і властивості; мотивація поведінки, девіантна поведінка; унеможливлення появи шкідливих звичок, психологічна самодопомога;

– у соціальному плані: наслідки людського втручання у природне середовище і вплив їх на здоров'я особистості; соціальні співтовариства; принципи родинних зв'язків; соціальні потреби та запити; мотивація соціальної поведінки; соціальна адаптація і запобігання асоціальної поведінці; права і обов'язки у ставленні до власного здоров'я; запобігання інфекційним, венеричним хворобам і СНІДу.

2. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я (увага до власного здоров'я; профілактичні медичні огляди; заняття спортом і фізичною працею; загартування організму; здоровий спосіб життя і протидія згубним звичкам, дотримання правил гігієни, раціональне збалансоване харчування, режим праці і відпочинку, дотримання правил техніки безпеки, регулювання психоемоційного стану).

3. Формування потреби займатися спортом, вести здоровий спосіб життя та пропагувати його серед дітей і молоді.

4. Формування методичної готовності до організації системи спортивно-оздоровчої діяльності із дітьми та молоддю шляхом упровадження в навчальний процес окремих факультативів, дисциплін, модулів, тем з метою оволодіння студентами технологіями і методиками спортивно-оздоровчої та здоров'язбережувальної діяльності, профілактики захворювань.

5. Формування практичних умінь і навичок студентів шляхом залучення до організації роботи спортивних секцій, проходження навчально-виробничих практик на базі спортивно-оздоровчих і медичних закладів.

Висновки. Соціальний педагог є важливим суб'єктом організації системи спортивно-оздоровчої діяльності із дітьми та молоддю. Він є фахівцем, який за своїми посадовими обов'язками повинен професійно займатися профілактикою негативних виявів у соціумі, формувати здоровий спосіб життя та впроваджувати здоров'язберігаючі

технології. Соціальний педагог повинен захищати дитину від будь-яких форм фізичного чи психічного насильства, запобігати вживанню молоддю алкоголю, наркотиків, іншим шкідливим звичкам, пропагувати здоровий спосіб життя, формувати потребу займатися спортом.

Основними недоліками, які зумовлюють труднощі в організації спортивно-оздоровчої діяльності із дітьми та молоддю є, зокрема: недостатнє забезпечення фахівцями із соціальної роботи; недостатня фахова підготовка; неготовність (психологічна, методична) значної частини соціальних педагогів до формування здоров'язбережувальної компетентності школярів; недостатнє методичне забезпечення соціальних педагогів щодо формування відповідального ставлення до власного здоров'я; невмотивованість соціальних педагогів до організації системи здоров'язбережувальної роботи із школярами; загальний низький рівень здоров'язбережувальної компетентності школярів та відповідального ставлення до власного здоров'я.

Виокремлено основні шляхи підготовки соціальних педагогів до організації спортивно-оздоровчої діяльності із дітьми та молоддю, зокрема: формування у майбутніх соціальних педагогів системи знань про здоров'я; формування ціннісного ставлення до власного здоров'я; формування потреби займатися спортом та вести здоровий спосіб життя та пропагувати його серед дітей і молоді; формування методичної готовності до організації системи спортивно-оздоровчої діяльності із дітьми та молоддю шляхом упровадження в навчальний процес окремих факультативів, дисциплін, модулів, тем з метою оволодіння студентами технологіями та методиками спортивно-оздоровчої та здоров'язбережувальної діяльності, профілактики захворювань; формування практичних умінь і навичок студентів шляхом залучення до організації роботи спортивних секцій, проходження навчально-виробничих практик на базі спортивно-оздоровчих та медичних закладів.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Перспективи вбачаємо у теоретичному обґрунтуванні зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Положення про психологічну службу системи освіти України : наказ Міністерства освіти і науки України від 02.07.2009 № 616 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0687-09> – Назва з екрана.
2. Про затвердження нової редакції кваліфікаційної характеристики професії “Фахівець із соціальної роботи” : наказ Міністерства соціальної політики від 25.05.2012 № 324 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // http://romny-mcss.edukit.sumy.ua/informaciya_pro_zaklad/kvalifikacijna_harakteristika_profesii_fahivecj_iz_socialjnoi_roboti/ – Назва з екрана.
3. Сопівник Р. В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів : [монографія] / Р. В. Сопівник. – 2-ге видання доповнене. – К. : ЦП “Компринт”, 2014. – 533 с.
4. Сопівник І. В. Соціальний педагог як суб’єкт формування соціальної відповідальності сільської молоді / І. В. Сопівник // Біоресурси і природокористування. – 2013. – № 5–6. – Т. 5. – С. 165–171.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2016

Сопівник І. Особенности подготовки педагогов к организации спортивно-оздоровительной деятельности

В статье раскрыта роль педагога как важного субъекта организации системы спортивно-оздоровительной деятельности с детьми и молодежью. Выделены основные недостатки, которые обуславливают трудности в организации педагогом системы спортивно-оздоровительной деятельности с детьми и молодежью. Указаны основные пути подготовки педагогов к организации спортивно-оздоровительной деятельности с детьми и молодежью, в частности: формирование у будущих педагогов системы знаний о здоровье; формирование ценностного отношения к собственному здоровью; формирование потребности заниматься спортом, вести здоровый образ жизни и пропагандировать его среди детей и молодежи; формирование методической готовности к организации системы спортивно-оздоровительной деятельности с детьми и молодежью путем внедрения в учебный процесс от-

---

дельных факультативов, дисциплин, модулей, тем с целью овладения студентами технологиями и методиками спортивно-оздоровительной и здоровьесберегающей деятельности, профилактики заболеваний; формирование практических умений и навыков студентов путем привлечения к организации работы спортивных секций, прохождения учебно-производственных практик на базе спортивно-оздоровительных и медицинских учреждений.

Ключевые слова: спортивно-оздоровительная деятельность, здоровье, здоровый образ жизни, здоровьесберегающая компетентность, ответственное отношение к собственному здоровью, подготовка педагогов, педагог, готовность к спортивно-оздоровительной деятельности.

Sopivnyk I. Peculiarities of teacher training for organization of sports and recreational activities

The article deals with the role of the teacher as an important subject of the organization of system of sports and recreational activities with children and youth. On the basis of regulations it has been determined that the teacher is a professional who is to prevent negative social phenomena, form a healthy lifestyle and implement health-saving technologies aimed to protect children from all forms of physical or mental violence, prevent them from alcohol or drug abuse, encourage to participate in sports.

The basic flaws which cause difficulties in the organization of sports and recreational activities with children and youth are insufficient supply of specialists in the field; inadequate training; unavailability (psychological, methodological); inadequate methodological support of teachers to form a responsible attitude to their own health; depleted motivation of teachers to the organization of the system of sports and recreational activities with children and youth; the overall low level of children's health-competence and responsible attitude to their own health.

The basic ways to prepare teachers to organize sports and recreational activities with children and youth are the formation of future teachers' system of knowledge about health; the formation of the valuable relation to their own health; formation of the need to do sports, lead a healthy lifestyle

---

and promote it among children and youth; formation of methodical readiness to organize a system of sports and recreational activities with children and youth by introducing individual electives, courses, modules into the educational process, especially with a view to children's mastering the techniques and technologies of sports and recreational activities, disease prevention; the formation of students' practical skills through their involvement into the organization of sports sections, placements based on sports and recreational and health facilities.

Keywords: *sports and recreation activities, health, healthy lifestyle, health-saving competency, responsible attitude to one's own health, teacher training, teacher, readiness for sports and recreational activities.*